

УДК 378;78.07;784

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-204-130-133

КАРАСЬ Ганна Василівна –

доктор мистецтвознавства, професор,
заслужений працівник культури України,
професор Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1440-7461>
e-mail: karasg@ukr.net

МАЙСТЕР-КЛАС З АКАДЕМІЧНОГО ВОКАЛУ ЯК ФОРМА АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Система мистецької професійної освіти в Україні на початку XXI століття актуалізує пошук і впровадження сучасних арт-технологій у галузі музичного мистецтва, однією з яких є майстер-клас (англ. *Master class*), який означають як метод навчання та конкретне заняття із вдосконалення практичної майстерності, що проводиться фахівцем в певній галузі творчої діяльності (зокрема музики) для осіб, які, зазвичай, вже досягли достатнього рівня професіоналізму в цій сфері діяльності [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У статті Л. Боровікова висловлено кілька зауважень методичного порядку. Автор наголошує: «У підготовці та проведенні майстер-класу досить важливе поєднання “здорової” описовості наявного досвіду й аналітичності, що розуміється в даному випадку як здатності учасників (а насамперед самого педагога-майстра) “усередині” свого досвіду зрозуміти внутрішні психолого-педагогічні та методичні – “пружинки”, принципи й механізми здійснюваної системи педагогічних дій. Будь-які крайності тут неприпустимі, потрібна гармонія теоретико-аналітичного й описово-методичного начал» [2]. Л. Боровіков пропонує власну модель опрацювання професійного досвіду педагога в майстер-класі, який можна застосувати і у вищій школі. О. Бобряшова у статті, яка присвячена майстер-класу і творчій майстерні як педагогічній технології навчання майбутніх дизайнерів, накреслює структуру і специфіку класичного майстер-класу, який можна адаптувати до сфери вокального мистецтва [1]. Оскільки праць, присвячених специфіці проведення майстер-класів з академічного вокалу нами не виявлено, то джерельним матеріалом для узагальнень слугували монографія М. Жишкович про І. Кушплера [4], власні спостереження автора статті, інформація з мережі Інтернет [3; 7], матеріали інтерв'ю Л. Обух, опубліковані в її монографії [8].

Мета статті – розкрити досвід використання майстер-класів з академічного

вокалу у мистецьких закладах вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для активізації навчального процесу у мистецьких закладах вищої освіти викладачі все частіше шукають форми і методи, які мають двостороннє спрямування – не тільки на студента, а й на самого педагога. Однією з них є майстер-клас. Це педагогічна технологія системного характеру, яка у сфері академічного вокалу із студентами передбачає таку основну структуру її учасників: визнаний майстер вокалу, студент-вокаліст, його викладач вокалу, концертмейстер. Дотичними до неї можуть бути: керівники кафедри, закладу вищої освіти, представники влади, журналісти, меценати, благодійники.

Щодо структури і специфіки, то класичний майстер-клас (за О. Бобряшовою) передбачає:

1) демонстрацію спеціалістом своєї майстерності чи свого розуміння проблеми в практичній формі. Роль майстра тут – консультативна, що допомагає організувати навчальну роботу, усвідомити на новому, більш високому, рівні творчу діяльність. Він зазвичай проводиться для тих, хто вже відбувся як професіонал, проте не надто задоволений досягнутим рівнем. На майстер-класі відсутня рівність сторін процесу навчання;

2) залучення учня (студента) в активну діяльність з освоєння майстерності під контролем спеціаліста;

3) публічність, тобто наявність широкої аудиторії, яка сприймає процес спілкування майстра та його учнів, і яка може втручатися в цей процес, ставлячи запитання і вимагаючи пояснень [1].

Л. Боровіков пропонує універсальну робочу схему у формі чотириланкової моделі опрацювання професійного досвіду педагога в майстер-класі: 1) рівень частково-предметних технологій, системи технологічних дій, пов'язаних із засвоєнням учнями спеціально-профільних навчальних компетентностей із предмета; 2) рівень загальнометодичного порядку, який допускає перенесення напрацьованих учителем-майстром технологічних моделей і на сферу інших

навчальних предметів, предметних галузей, реалізованих у конкретній освітній установі; 3) рівень психологічний, що забезпечує педагогічну результативність за рахунок залучення в навчальний процес тих чи інших індивідуально-психологічних структур дитини, у процес створення мотиваційно-запитного освітньо-виховного простору, який організовується вчителем; 4) рівень власне педагогічний, що задає свою особливу логіку вибудовування професійних педагогічних дій учителя, і вже цим, власне кажучи, пояснюється багато й багато чого в результатах, яких досягає педагог-майстер [2].

І хоч ця модель розрахована на учнів загальноосвітньої школи, її можна застосувати і для роботи зі студентами.

Одним з перших майстер-класів з вокалу почав застосовувати у навчальній діяльності корифей львівської оперної сцени, знаний співак, талановитий педагог та організатор Ігор Федорович Кушплер (1949–2012). Авторка монографії про колегу як завідувача кафедри академічного співу – професорка Львівської національної музичної академії імені М. Лисенка Мирослава Жишкович писала, що він «...палко відстоював ідею впровадження у Львові майстер-курсів з вокалу, які так поширені за кордоном і мають велике значення для розвитку цього виду мистецтва в усьому світі. Особливість таких занять полягає, насамперед, у тому, що вони є відкритими. Це дає змогу присутності на них широкого кола слухачів. Також є можливість ознайомитися з різними вокальними методиками, що сприяє їх поширенню, пропагуванню індивідуальних методів у розв'язанні вокальних проблем різними педагогами» [4, с. 82].

І. Кушплер був ініціатором проведення майстер-класів з академічного вокалу у Львівській національній музичній академії ім. М. Лисенка впродовж 2011–2012 року викладачами кафедри

В інтерв'ю Людмилі Обух 10-го липня 2019 року М. Жишкович розповіла про спільний мистецький проєкт цього закладу із консерваторією м. Тромсьо (Норвегія). І. Кушплер, як координатор проєкту, перший захід провів 2 квітня 2012 року. Це був майстер-клас знаного професора з Academy of Music (Норвегія) співака-тенора Карло Аллемано. «Водночас стало відомо про здачу магістерського іспиту випускницею професора Аллемано – Ліллі Йорстад (тепер відомої співачки). Було створено іспитову комісію (професори В. Камінський – проректор з наукової роботи, І. Кушплер, М. Дутчак – головний диригент Львівської опери, Л. Божко, М. Логойда, М. Жишкович). 30 березня відбувся майстер-клас. Проводилася робота над інтерпретацією оперних арій італійських

композиторів Г. Доніцетті, Дж. Верді, Дж. Пуччіні, зрештою, найбільш улюбленого репертуару наших вокалістів. Кожен з виконавців був належним чином підготовлений і професор не міг цього не відзначити. Маєстро Аллемано опирався на кращі принципи вокальної методи італійської школи співу. Його слушні поради на кшталт змістовно-виразного слова, чіткої дикції, високої позиції звука, глибокого дихання мали лише опосередкований характер. Причому озвучувалися вони у вельми коректний спосіб. Коли студент з якоїсь причини не міг насмілитися виконати завдання, професор з гумором зауважував: «Краще померти у спробах, ніж зовсім нічого не спробувати». Головним же завданням професора було у різний спосіб вплинути на емоційний стан виконавця, звільнити його тіло від непотрібних затисків і водночас мобілізувати для найкращого відтворення звукового образу. Важливішим понад усе було те, як він це робив! Які емоції підключав, яким згустком власної енергії впливав на студентів, які жести, рухи, міміку застосовував! У жодній методичній праці ми не знайдемо таких описів. Їх просто неможливо передати словами. Це треба бачити! Можливо тому наука співу і надалі перебуває здебільшого на емпіричному рівні, бо лише власним прикладом та досвідом, використовуючи асоціативне мислення, спонукаючи до включення уяви, делікатно розкриваючи психологічний комплекс учня, можемо досягти відповідного результату у роботі з ним» [8, с. 416–417].

І. Кушплер був задоволений результатами проведення майстер-класу. 2 квітня у залі Львівської філармонії з оркестром оперної студії Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка відбувся іспит-концерт Ліллі Йорстад за участі її наставника – Карло Аллемано. «Співачка продемонструвала професійне володіння голосом, цікаву інтерпретацію творів, винесених на іспит, виконавську культуру. Звичайно, під час обговорення виступу були озвучені деякі зауваження та побажання, які виконавиця та її педагог з вдячністю взяли «на замітку». До речі, у книзі вміщена світлина, яка фіксує факт обговорення виступу співачки [4, фото між с. 66–67]. Цього ж року (вже після трагічної смерті Ігоря Кушплера) до Норвегії відбув його студент Ярослав Папайло, який упродовж року навчався у професора Аллемано. Як розповідав пізніше сам студент, навчатися було дуже непросто (і то при тому, що це один з кращих наших студентів): насамперед – це знання мови (точна і правильна норвезька вимова), велика кількість вокальних творів різними іноземними мовами, швидкість опанування нотним матеріалом. Та професор Аллемано був

задоволений результатами праці. <...> Обмін виконавсько-педагогічним досвідом продовжується» [8, с. 417].

Кафедра академічного та естрадного вокалу Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка 21 травня 2018 року провела майстер-клас Народної артистки України, співачки (лірико-колоратурне сопрано), солістки Staatsoper Wien (Австрія) Вікторії Лук'янець. Напередодні майстер-класу студенти побували на її концерті. В рамках майстер-класу відбувалася вокальна робота із чотирма студентками V–VI курсів спеціальностей «Музичне мистецтво», «Музичне мистецтво (сольний спів)». В. Лук'янець схвально відгукнулася про високий професійний рівень викладачів вокалу Інституту, а її поради були корисними не тільки для студентів, а й для викладачів [7].

У Навчально-науковому інституті мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника до майстер-класів із відомими співаками вперше звернулися у 2016 році.

Міжнародний майстер-клас всесвітньо відомого баритона Павла Гуньки (Велика Британія), в якому взяли участь близько 30-ти вокалістів, був ініціативою кафедри академічного та естрадного співу (завідувачка – докторка мистецтвознавства, професорка Ганна Карась). Сценічний досвід відомого співака, цікавий та ефективний у плані вокальної методики, описаний у наших статтях [5; 9].

Відкритий майстер-клас, на якому були присутні викладачі та студенти Навчально-наукового інституту мистецтв університету, відбувався один день на малій сцені Івано-Франківської обласної філармонії імені Іри Маланюк. До участі в ньому залучалися студенти різних курсів спеціальності «Музичне мистецтво», кожен з яких під керівництвом педагога-вокаліста готував один твір для роботи на майстер-класі. Під час його проведення Маєстро спершу давав можливість виконати твір повністю, потім звертав увагу на найбільш проблемні особливості вокальної майстерності, активізував асоціації, спонукав до створення художнього образу. Власне, апелювання до асоціацій спонукало студентів до іншого погляду на художній образ, який вони створили попередньо у своїй уяві. Таке зміщення акцентів, перебудова вже створеного раніше, допомагали студенту по-новому прочитувати вокальний твір, привносити нове зафарбування звуку, а в результаті – твір звучав по-новому. Як учасниця цього процесу можу стверджувати, що на наших очах студенти починали співати по-іншому, проявляючи найкращі якості свого голосу, виконавської майстерності і переконливості. І все це

проявлялося буквально протягом нетривалого часу.

Такі майстер-класи Маєстро провів у Києві та Львові того року, пізніше долучив співаків Тернополя.

З 10 до 16 лютого 2022 року міжнародний майстер-клас з академічного вокалу відбувся за участю оперних співаків Ірини Житинської та Станіслава Куфлюка, які є солістами провідних оперних театрів Республіки Польща [3]. Проєкт був організований кафедрою методики музичного виховання та диригування Навчально-наукового інституту мистецтв нашого університету (завідувачка – професор, заслужений діяч мистецтв, кандидат мистецтвознавства Любов Серганюк) за підтримки міського голови Руслана Марцінківка. До участі зголосилося 15 учасників – студенти і випускники цієї кафедри (спеціальність «Середня освіта (Музичне мистецтво)»), одна студентка з кафедри сценічного мистецтва і хореографії, дві учасниці з Національної музичної академії імені П. І. Чайковського.

Впродовж тижня співаки щедро ділилися своїм безцінним досвідом, набутим на кращих сценах Європи та світу. До роботи кожен учасник приготував три вокальні твори, над якими працювали разом із наставником впродовж днів майстер-класу. Така інтенсивна щоденна системна робота протягом тижня дає набагато більший ефект, ніж одне заняття в тиждень.

Для студентів та викладачів інституту спілкування зі співаками-краянами (обоє з Івано-Франківщини), перебування в їхньому мистецькому полі спонукало до самовдосконалення, посилило мотивацію до глибшого навчання фаху. Ірина Житинська працювала з жіночими голосами, більше уваги звертала на технічні проблеми (дихання, формування звуку), основну увагу звертала на твір, який готувався на концерт. Робота Станіслава Куфлюка була більш корисною для хлопців. Співак, беручи до роботи всі приготовлені твори, багато уваги надавав власному показу, вселяв в учасників впевненості, що учасники мають голос, який необхідно розвивати. Важливо, що значна увага надавалася іноземній мові (італійській, німецькій), правильній вимові у співі.

На завершення у приміщенні Музею мистецтв Прикарпаття 16 лютого 2022 року відбувся концерт оперної музики, який став підсумком кількадечної серії майстер-класів з академічного вокалу. Важко переоцінити знання та вміння, які студенти і випускники кафедри та всі бажаючі мали змогу отримати під керівництвом таких високопрофесійних тренерів. Дуже символічно, що концерт відбувся в день Єднання. У залі панувала

особлива атмосфера. Тепло сердень об'єдналося навколо любові до мистецтва та прагнення врятувати дитяче життя. Адаже всі учасники концерту (визнані і початкуючі співаки) також долучилися до благодійної акції, збору коштів на лікування для онкохворої дівчинки Софії Клочківської.

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. Таким чином, розглянувши питання використання майстер-класу з академічного вокалу як форми активізації навчального процесу у мистецьких закладах вищої освіти ми виявили, що така практика має місце і привертає увагу все більшого кола викладачів, студентів та митців. Особливо актуальним це питання є в останнє десятиліття, коли розширились контакти українських педагогів із колегами – співаками і педагогами з інших країн.

До проведення майстер-класів з академічного вокалу запрошуються визнані майстри співу, які, використовуючи індивідуальний підхід до кожного учасника, звертають увагу на технічні проблеми у постановці голосу, принципи правильного дихання, вчать усунути затиснення дихального апарату, щелепи, губ, язика, правильно добирати виражальні для голосу репертуар. Подальшого розгляду потребують організаційні та змістові аспекти використання майстер-класів з академічного вокалу в закладах вищої освіти мистецького спрямування.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бобряшова О. В. Мастер-класс и творческая мастерская как педагогическая технология обучения будущих дизайнеров. *Вестник ОГУ*. 2011. Ноябрь. № 11 (130). С. 169–175.
2. Боровиков Л. Що таке майстер-клас. URL: <http://osvita.ua/school/method/technol/9169/> (дата звернення: 19.02.2022).
3. Відкриття серії майстер-класів з академічного вокалу. URL: <https://kmvd.pnu.edu.ua/2022/02/10/відкриття-серії-майстер-класів-з-акад/> (дата звернення: 19.02.2022).
4. Жишкович М. Ігор Кушплер: пасіонарність таланту. Творча постать митця в контексті розвитку західноукраїнської вокальної культури: монографія. Львів : СПОЛОМ, 2019. 234 с. : іл.
5. Карась Г. У полоні мистецької пісні [Павло Гунька]. *Музика*. 2016. № 5–6. С. 39–41.
6. Майстер-клас. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Майстер-клас> (дата звернення: 19.02.2022).
7. Майстер-клас видатної співачки Вікторії Лук'янець. URL: https://m.facebook.com/kaevocal.kubg/posts/884202781781906/?_rdr (дата звернення: 05.04.2022).
8. Обух Л. Менеджмент академічної музики в соціокультурному просторі України (кінець XX – початок XXI століть) : монографія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2021. 458 с.
9. Karas H., Serhaniuk L., Kazymyryv K., Bardashevskaya Y., Maskovykh T. Diaspora art project as

a factor to protect Ukrainian music culture in the modern transformational processes. *Asia Life Sciences. The Asian International Journal of Life Sciences*. Laguna, Philippines: Rushing Water Publishers Ltd, 2020. Volume Supplement 22. Issue 2. P. 201–214.

REFERENCES

1. Bobryashova, O. V. (2011). *Master-class i tvorcheskaya masterskaya kak pedagogicheskaya tehnologiya obucheniya buduschih dizaynerov* [Master class and creative workshop as a pedagogical technology for training future designers]. Orenburg.
2. Borovikov, L. *Scho take mayster-klas* [What is a master class]. URL: <http://osvita.ua/school/method/technol/9169/>
3. *Vidkrittya seriyi mayster-klasiv z akademichnogo vokalu* [Opening of a series of master classes on academic vocals]. URL: <https://kmvd.pnu.edu.ua/2022/02/10/відкриття-серії-майстер-класів-з-акад/>
4. Zhishkovich, M. (2019). *Igor Kushpler: pasionarnist talantu. Tvorcha postat mittsya v konteksti rozvitku zahidnoukrayinskoyi vokalnoyi kulturi* [Igor Kushpler: passion of talent. Creative figure of the artist in the context of the development of Western Ukrainian vocal culture]. Lviv.
5. Karas, H. (2016). *U poloni mistetskoyi pisni [Pavlo Gunka]* [Captured by an artistic song [Pavlo Gunka]]. Kiyiv.
6. *Mayster-klas* [Master class]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Майстер-клас>
7. *Mayster-klas vidatnoyi spivachki Viktoriyi Luk'yanets* [Master class of the outstanding singer Victoria Lukyanets]. URL: https://m.facebook.com/kaevocal.kubg/posts/884202781781906/?_rdr
8. Obuh, L. (2021). *Menedzhment akademichnoyi muziki v sotsiokulturnomu prostori Ukrayini (kinets XX – pochatok XXI stolit)* [Management of academic music in the socio-cultural space of Ukraine (late XX - early XXI centuries)]. Ivano-Frankivsk.
9. Karas, H., Serhaniuk, L., Kazymyryv, K., Bardashevskaya, Y., Maskovykh, T. (2020). [Diaspora art project as a factor to protect Ukrainian music culture in the modern transformational processes]. Laguna, Philippines.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КАРАСЬ Ганна Василівна – доктор мистецтвознавства, професор, заслужений працівник культури України, професор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
Наукові інтереси: музична культура української діаспори, менеджмент культури і мистецтва, музична педагогіка вищої школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KARAS Hanna Vasylyivna – Doctor of Arts, Professor of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Circle of scientific interests: musical culture of the Ukrainian diaspora, management of culture and art, music pedagogy of higher school.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2022 р.